

Захаренко Людмила Миколаївна,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
психологічного забезпечення
та психофізіологічних досліджень
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
психологічних наук

ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ КУРСАНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Формування правової свідомості та правової поведінки здобувачів вищої освіти є метою правового виховання як виховної діяльності вишів [1].

Навчальна дисципліна «Юридична психологія» включена до навчальної програми підготовки курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. Відповідно до тематичного плану з навчальної дисципліни «Юридична психологія» на її вивчення передбачено лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійну роботу, підсумковий контроль.

У центрі уваги юридичної психології знаходиться вивчення фактів, закономірностей і механізмів людської психіки у сфері правових відносин і правової поведінки, розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності правотворчої, правоохоронної і правозастосовної діяльності [2].

Під час вивчення навчальної дисципліни курсанти ознайомлюються з предметом, об'єктом, завданнями, структурою, методами, основними напрямками юридичної психології (кримінальна психологія, пенітенціарна психологія, правова психологія, психологія юридичної праці, судово-психологічна експертиза тощо). Засвоєнню теоретичного матеріалу значно сприяє демонстрація тих чи інших відомостей у вигляді таблиць, алгоритмів, схем, фотодокументів, фрагментів відеофільмів, фабул справ, наведення прикладів тощо.

На лекційних заняттях курсанти поглиблюють свої знання щодо особистості як свідомого індивіда, що має певний соціальний статус і виконує конкретні соціальні функції в системі «людина – суспільство – право»; дізнаються про психологічні особливості правового опосередкування поведінки особистості (групи) у сфері правової дійсності.

На семінарських заняттях курсанти поглиблюють, розширюють та закріплюють свої знання щодо вивченого на лекційних заняттях матеріалу. Зокрема, щодо юридичного та психологічного поняття «особистість злочинця», «особистість правопорушника»; основних механізмів та етапів формування особистості злочинної поведінки особистості; організаційно-правових засад проведення судово-психологічної експертизи; завдань і умов ресоціалізації тощо. Значною мірою цьому сприяють проведення індивідуальних опитувань, групових обговорень, диспутів, бліц-опитувань, тестового контролю знань.

На практичних заняттях курсанти під керівництвом викладача виконують певні відповідно сформульовані фабули завдань, що дозволяє їм застосувати отримані знання при вирішенні конкретних справ, сприяє розвитку вмінь аналізу кримінальних ситуацій. Прикладом таких завдань можуть бути наступні:

Завдання: На основі перегляду відеоматеріалу та словесних характеристик конкретних осіб скласти за наведеною вище схемою психологічний експрес-портрет особистості злочинця.

Завдання: Надайте психологічну характеристику Андрію Н. Які ситуативні та психологічні чинники зумовили його криміногенність? Які ознаки були притаманні організованій ним злочинній групі? Чому слід приділити увагу в подальшій профілактичній роботі з підлітком?

Завдання: Спробуйте скласти психологічний портрет особистості злочинця. Які підозрювані особи можуть бути фігурантами у слідчих версіях?

Завдання: 1. Оцініть ситуацію. 2. Окресліть найбільш характерні особливості особистості злочинця. 3. Спробуйте скласти його психологічний портрет за типовою структурою для більш ефективного відпрацювання висунутих версій. Які ваші пропозиції щодо напрямів подальшого проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій?

На практичних заняттях курсанти вчаться застосовувати такі методи юридичної психології як методи наукового дослідження (спостереження, експеримент, вивчення продуктів (результатів) діяльності, тестування (анкетування) та експертне оцінювання) та методи психологічного впливу на особистість. Так, під час проведення бесіди вони мають змогу провести вивчення співрозмовника за допомогою виконання ним певних завдань або відповідей на сукупність запитань. Прикладом

такого завдання може бути проведення бесіди-опитування одnogрупника з використанням наведеної схеми і настанов, що викладені в розділі «Психологічні особливості професійного спілкування», а також діагностування за відповідями та поведінкою опитуваного індикативних ознаки його поведінки.

За допомогою методу вивчення продуктів (результатів) діяльності курсанти набувають вмінь одержання інформації фактів шляхом аналізу матеріальних результатів психічної активності за зафіксованими матеріальними слідами. Наприклад, ознайомившись із матеріалами справи вони визначають, про які психологічні особливості особистості злочинця можуть свідчити численні поранення на тілі жертви та вчать ся складати психологічний портрет злочинця.

Значна увага приділяється ознайомленню курсантів із методами психологічного впливу на особу, наголошується на дотриманні поліцейськими правомірності психологічного впливу на правопорушника. У контексті професійного спілкування ці методи реалізуються поліцейськими під час розкриття та розслідування злочинів, встановлення їх причин, ресоціалізації засуджених, превенції правопорушень тощо.

З метою поглиблення знань курсантів їм пропонуються завдання, які передбачають самостійну роботу з поглибленого опрацювання кожної теми. Такі завдання включають перелік рекомендованої для прочитання літератури, перелік рекомендованих для перегляду художніх та документальних фільмів.

Підсумковий контроль дозволяє провести оцінку результатів навчання курсантів та визначити якість засвоєння ними навчального матеріалу із даної навчальної дисципліни.

Таким чином, вивчення навчальної дисципліни «Юридична психологія» курсантами закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання здійснює позитивний вплив на формування і розвиток їх професійної правосвідомості та професійно важливих якостей.

Список використаних джерел

1. Легуша С. С., Супрун М. О. Правове виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України: сутність, функції та механізм : монографія. Київ : Київськ. юр. інст-т, 2005. 265 с.

2. Юридична психологія : підручник / за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. Київ : КНТ, 2007. 360 с.